

**ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЛЯХ Тетяна Леонідівна

УДК 37.013.42:378.18:371.83

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
СТУДЕНТСЬКИХ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ГРУП**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Луганськ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Безпалько Ольга Володимирівна,
Інститут психології і соціальної педагогіки
Київського міського педагогічного
університету імені Б.Д. Грінченка, директор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Савченко Сергій Вікторович,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка, в.о. ректора,
завідувач кафедри педагогіки;
кандидат педагогічних наук, доцент
Заверико Наталія Віталіївна,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри проблем керування та
соціальної педагогіки.

Захист відбудеться 19 лютого 2009 року о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2, ауд. 376.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2.

Автореферат розісланий 15 січня 2009 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Л. Бутенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення Україна знаходиться на етапі становлення та розвитку громадянського суспільства на засадах свободи, творчості, гуманізму, милосердя. Цей непростий і тривалий процес зумовлюється суперечливою політичною та соціально-економічною ситуацією, яка склалася в державі. Нині соціальні пріоритети в Україні визначені як провідні напрями державної політики. Для вирішення соціальних проблем залучаються різні соціальні інституції та неурядові організації, створюється розгалужена система різноманітних соціальних служб.

Одна з умов забезпечення соціально-педагогічної діяльності – це достатня кількість людських ресурсів для вирішення таких соціальних проблем як-то: профілактика наркотичної залежності, ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки молоді, соціальна реабілітація дітей з особливими потребами, ресоціалізація осіб, які повернулися з місць позбавлення волі, соціальний супровід прийомних сімей тощо. На жаль, кадрове забезпечення закладів соціальної сфери не відповідає вимогам сьогодення, не вистачає професійно підготовлених фахівців для реалізації різних напрямів соціально-педагогічної діяльності. Саме тому останнім часом в Україні активно стимулюється благодійна діяльність та розвивається волонтерський рух. Наразі волонтери є повноправними суб'єктами соціально-педагогічної діяльності.

Роль волонтерства у соціальній сфері визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема у законах України „Про соціальну роботу з дітьми та молоддю”, „Про соціальні послуги”, в яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна.

Особливість волонтерського руху в Україні полягає у тому, що найчисельнішою групою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь. Участь молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи участь у проєктах і програмах соціально-педагогічної спрямованості.

Окремі аспекти діяльності волонтерів розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах І. Зверєвої, Г. Лактіонової, С. Савченка, С. Харченка обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю. У дослідженнях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської, В. Петровича розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. Особливості роботи волонтерів у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді висвітлено у роботах О. Кузьменка, Н. Романової, С. Толстоухової. Як складову соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій обґрунтовано волонтерство в працях Ю. Поліщука.

Наразі в Україні з досліджуваної проблеми захищена одна кандидатська дисертація З. Бондаренко „Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу”.

Тема доброчинності та волонтерства ґрунтовніше розкрита в дисертаціях російських науковців Я. Лятюшина, В. Митрофаненка, О. Митрохіної, О. Морова, Г. Оленіної. Аналіз багаторічного досвіду волонтерства подано у роботах зарубіжних авторів, зокрема Г. Каскеллі, Р. Кроу, Б. Левайн, Р. Лінча, С. Маккарлі, М. Мерріл, К. Навартнам, М. Нуланд.

Аналіз літературних джерел, результатів наукових досліджень і практики соціально-педагогічної діяльності дав змогу виокремити *суперечності* між: потребою суспільства у розвитку волонтерства та відсутністю цілісної теорії його організації, відповідного технологічного і нормативно-правового забезпечення; вимогами до змісту соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп та системою їх підготовки до реалізації різних напрямів такої діяльності.

З урахуванням теоретичної та практичної значущості проблеми, її недостатньої вивченості у соціально-педагогічній науці було обрано тему дослідження „**Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри педагогіки факультету соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка „Морально-ціннісні особливості інноваційної поведінки молоді в період становлення українського суспільства” (державний реєстраційний номер 0101U006684). Тема дисертації затверджена вченою радою факультету соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 1 від 26.09.2006 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 9 від 28.11.2006 р.).

Об'єкт дослідження: соціально-педагогічна діяльність волонтерів.

Предмет дослідження: умови забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

Мета дослідження: визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити умови забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп буде результативна, якщо: у студентів стимулюється розвиток особистісно значущих якостей до волонтерської роботи; у волонтерів формуються необхідні знання, уміння та навички для здійснення певного напрямку соціально-педагогічної діяльності; роботу студентської волонтерської групи координує підготовлений фахівець;

забезпечується супровід та моніторинг діяльності студентських волонтерських груп спеціалістами організацій, на базі яких вони працюють.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначено такі **завдання**:

1. Здійснити ретроспективний аналіз волонтерського руху в зарубіжній та вітчизняній соціально-педагогічній практиці.
2. Розробити класифікацію студентських волонтерських груп.
3. Розкрити зміст і напрями соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.
4. Визначити та охарактеризувати умови забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп, здійснити їх експериментальну перевірку.
5. Розробити та впровадити програми підготовки фахівців до керівництва волонтерськими групами і студентів-волонтерів до роботи у соціально-педагогічній сфері.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять концепції соціально-педагогічної діяльності (Т. Алексєєнко, О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зверева, Г. Лактіонова, І. Ліпський, С. Харченко), теорії взаємодії людини та середовища у процесі соціалізації особистості (Н. Лавриченко, М. Лукашевич, В. Ромм, С. Савченко), теоретичні положення про волонтерство як соціальний феномен (З. Бондаренко, Н. Заверико, А. Капська, Р. Лінч, С. Маккарлі, М. Слабжанін), положення про діяльність як основу соціальної практики (В. Агєєв, В. Давидов, М. Каган, С. Москвічов), теорії малих груп (В. Андрієнко, Н. Онуфрієва, Л. Орбан-Лембрик, Т. Шибутані).

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – аналіз соціологічної, психологічної, педагогічної літератури, порівняння, класифікація, узагальнення для з'ясування змісту базових понять дослідження; класифікація та систематизація науково-теоретичного матеріалу для визначення типології студентських волонтерських груп; контент-аналіз документів з метою визначення змісту та напрямів соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп; *емпіричні* – включене спостереження, анкетування, експертна оцінка, інтерв'ю, узагальнення соціально-педагогічного досвіду роботи студентських волонтерських груп з метою визначення й оцінки умов забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп; статистичні методи для здійснення якісного та кількісного аналізу результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідна робота проводилася на базі студентських волонтерських груп *вищих навчальних закладів*: Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України; Запорізького національного університету, Київського міського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка, Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира Гнатюка; Київського, Криворізького, Тернопільського міських центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді; громадських організацій: Благодійного фонду „Український фонд „Благополуччя дітей” (м. Київ), Всеукраїнського громадського центру „Волонтер”, молодіжної громадської організації „Смарт” (м. Сарни) та міської громадської організації „Волонтерський клуб м. Луцька” (м. Луцьк).

Дослідження проводилося за участі 204 членів студентських волонтерських груп, 33 спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, 26 представників громадських організацій, 23 викладачів вищих навчальних закладів.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що: *вперше* визначено зміст поняття „студентська волонтерська група”, розроблено класифікацію та розкриті базові характеристики таких груп, обґрунтовано об'єктивні й суб'єктивні умови та розроблено модель забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп; *удосконалено* зміст і форми підготовки студентів до волонтерської роботи, керівників студентських волонтерських груп; *подальшого розвитку набули* теоретичні засади про волонтерську роботу як необхідну складову соціально-педагогічної діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їх достатній готовності до впровадження в практику діяльності студентських волонтерських груп: розроблено й впроваджено програму підготовки керівників волонтерських груп „Школа організаторів соціально-педагогічної діяльності волонтерів”, тренінг „Основи волонтерської роботи” для студентів-волонтерів, навчальна програма курсу „Методика організації волонтерських груп”.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані спеціалістами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, громадськими організаціями, викладачами вищих навчальних закладів під час підготовки й організації роботи студентів-волонтерів, для професійної підготовки студентів спеціальностей „Соціальна педагогіка”, „Соціальна робота” освітньо-кваліфікаційних рівнів „спеціаліст” і „магістр” у вищих навчальних закладах.

Результати дослідження **впроваджено** в Київському міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (довідка № 05/732 від 23.01.2008 р.), Криворізькому міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (довідка № 648 від 17.12.2007 р.), Тернопільському міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (довідка № 01-15/132 від 02.04.2008 р.), Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України (довідка № 01/14-352 від 11.06.2008 р.), Волинському національному університеті імені Лесі Українки (довідка № 3/1941 від 10.06.2008 р.), Запорізькому національному університеті (довідка № 01-09/809 від 19.05.2008 р.), Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (довідка № 549-33/03 від 12.06.2008 р.), Благодійному фонді „Український фонд „Благополуччя дітей” (довідка № 212 від 20.03.2008 р.), Всеукраїнському громадському центрі

„Волонтер” (довідка № 17/2008 від 21.01.2008 р.), молодіжній громадській організації „Смарт” (довідка № 5 від 20.12.2007 р.), молодіжній громадській організації „Волонтерський клуб м. Луцька” (довідка № 22/1 від 22.05.2008 р.) та громадській організації „Християнський дитячий фонд” (довідка № 327 від 29.11.2007 р.).

Особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві.

У підручнику „Соціальна педагогіка: теорія і технології” автором підготовлено параграф „Волонтерські групи як ресурс соціально-педагогічної діяльності державних та громадських організацій”. У праці „Соціальна педагогіка: мала енциклопедія” автором написано статті „Волонтери”, „Телефон Довіри”. У методичному посібнику „Культура життєвого самовизначення” автором розроблено теми: „Велика радість – творити добро”, „Як протистояти тиску”, „Творити добро”, „Лідерство – запорука успіху”. У посібнику „Порадник організатору волонтерського руху” автором описано технологію організації волонтерських театрів вуличного дійства. У навчальному посібнику „Профілактика ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки” автору належать розділи, присвячені підготовці волонтерів до здійснення просвітницько-профілактичної роботи.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й практичні результати дослідження було представлено у доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних і науково-методичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: „Перспективи розвитку волонтерського руху на порозі XXI століття” (Київ, 2000); „Обличчя соціальної держави” (Київ, 2006); „Соціальна робота в Україні: вектор розвитку в третьому тисячолітті” (Київ, 2007); „Соціальна робота і сучасність: теорія та практика” (Київ, 2008); *всеукраїнських*: „Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість” (Київ, 2002), „Культурно-ціннісні витоки сучасного виховання особистості” (Київ, 2006); „Роль педагогічної етики в професійній підготовці сучасного вчителя” (Київ, 2008); *міжрегіональній*: „Волонтерський рух як необхідна складова формування активної громадської позиції молоді” (Бровари, 2005). Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Київського міського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка, щорічних звітних науково-практичних конференцій професорсько-викладацького складу Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України, семінарах Всеукраїнського громадського центру „Волонтер”, центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді Київської міської державної адміністрації, щорічних Школах волонтерів для практиків соціальної сфери Християнського дитячого фонду (2003-2008 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 19 наукових працях: 6 одноосібних статтях у наукових фахових виданнях, 4 навчальних посібниках, 1 навчальній програмі та 8 інших публікаціях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів,

висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (267 найменувань), 7 додатків на 103 сторінках. Дисертація містить 7 таблиць та 22 рисунки. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 304 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу та методи дослідження, основні теоретико-методологічні засади, експериментальну базу; розкрито наукову новизну та практичне значення дослідження; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження; наведено відомості про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **„Теоретико-методичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерських груп”** – здійснено ретроспективний аналіз волонтерського руху у вітчизняній та зарубіжній соціально-педагогічній практиці, визначено сутність волонтерства, проаналізовано сучасні підходи до класифікації волонтерських груп, окреслено зміст поняття „студентська волонтерська група”, виокремлено її різновиди, проаналізовано напрями соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

На основі аналізу історичної, соціально-педагогічної літератури визначено, що волонтерство є важливим напрямом соціального розвитку як у зарубіжних країнах, так і в Україні. Прийняття християнства на Русі суттєво вплинуло на розвиток милосердя та благодійності, адже передбачало „любов у дії”. Благодійність князів Київської Русі, козацтва, сільської громади, видатних українських меценатів та благодійників стали фундаментом для зародження та розвитку волонтерства. В Україні воно набуло активного поширення в 90-х рр. ХХ століття з розвитком мережі соціальних служб для молоді.

З'ясовано, що у соціально-педагогічній науці наявна полісемія щодо сутності поняття „волонтерство”. Воно трактується як: добровільна діяльність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства у цілому; добровільна діяльність, заснована на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства без отримання прибутку, одержання оплати або кар'єрного зростання; отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям; основа функціонування громадських організацій, форма громадянської активності населення; національна ідея милосердя та благодійності.

Аналіз понятійного масиву „волонтерство” дозволив виокремити такі його *особливості*: воно має бути неприбутковим, добровільним та корисним окремішній особі, групі або суспільству загалом. З'ясовано, що волонтерство є способом підтримки, піклування, надання допомоги членам громади; взаємодії між людьми

для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають. Воно створює можливості для навчання та розвитку впродовж життя кожної людини.

Встановлено, що найчисельнішою групою волонтерів в Україні є учнівська та студентська молодь, яка працює переважно у складі окремих волонтерських груп.

На основі аналізу праць психологів та соціологів (В. Андриєнко, Ф. Ануфрієва, Л. Орбан-Лембрик, Т. Шибутані) доведено, що студентська волонтерська група є різновидом малих соціальних груп.

У дослідженні студентська волонтерська група визначається як *невелика за чисельністю спільнота студентів, що діє на добровільних засадах, об'єднана певною діяльністю та утворена при державній чи неурядовій організації*.

Нами проаналізовано різні підходи зарубіжних та вітчизняних науковців до класифікації волонтерських груп, що дало можливість виокремити такі види студентських волонтерських груп: *за приналежністю до організації* (волонтери державної організації, волонтери громадської організації, волонтери вищого навчального закладу); *за досвідом волонтерської роботи* (волонтери без досвіду, волонтери з незначним досвідом, волонтери з достатнім досвідом); *за тривалістю волонтерської роботи* (волонтери, які працюють тривалий проміжок часу (понад 6 місяців); сезонні волонтери (працюють час від часу); волонтери, які працюють короткий проміжок часу (менше 6 місяців); *за складом волонтерської групи* (волонтери-студенти спеціальностей „Соціальна педагогіка”, „Соціальна робота”, волонтери-студенти спеціальності „Практична психологія”, волонтери-студенти медичних вищих навчальних закладів, волонтери-студенти інших вищих навчальних закладів, змішані студентські волонтерські групи із представників різних вищих навчальних закладів).

Базуючись на наукових положеннях Т. Алексєєнко, О. Безпалько, Н. Заверико, І. Зверєвої, А. Капської, Г. Лактіонової, С. Савченка, С. Харченка про зміст соціально-педагогічної діяльності у дисертації визначено *основні напрями роботи студентських волонтерських груп*: профілактичний; інформаційно-просвітницький; рекреативний; соціально-рекламний; реабілітаційний; соціально-побутовий; охоронно-захисний; діагностико-корекційний; фандрейзинговий. Напрями роботи цих груп зумовлюються метою та основними завданнями соціально-педагогічної діяльності окремої державної чи неурядової організації.

У *другому розділі* – **„Експериментальна перевірка умов забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп”** – розкрито та обґрунтовано об'єктивні й суб'єктивні умови відповідної діяльності, модель забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп; охарактеризовано хід підготовки та проведення соціально-педагогічного експерименту; описано програми та зміст підготовки координаторів роботи волонтерів та членів студентських волонтерських груп до здійснення соціально-педагогічної діяльності.

На підставі аналізу літератури з проблем волонтерства, інтерв'ювання координаторів роботи волонтерів, лідерів студентських волонтерських груп (близько 180 осіб) та багаторічного практичного досвіду автора на першому етапі констатувального експерименту визначено об'єктивні та суб'єктивні умови забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

Об'єктивні умови створюються організацією, на базі якої працює студентська волонтерська група. У роботі визначено перелік *організаційних умов* та їх характеристики: *планування залучення волонтерів* (сформованість бачення волонтерської участі у діяльності організації; наявність стратегічного плану управління ризиками під час роботи з волонтерами; наявність відповідних матеріальних та людських ресурсів для роботи з волонтерами; базування напрямів соціально-педагогічної діяльності волонтерів на потребах організації та її клієнтів; визначення потреб організації у діяльності студентських волонтерських груп; сприятливий емоційний клімат у соціальній інституції); *організація залучення та відбору волонтерів* (проведення регулярних інформаційних кампаній серед студентів з метою популяризації волонтерства; постійний пошук волонтерів-студентів на відповідні позиції для здійснення соціально-педагогічної діяльності у різних напрямках; відбір волонтерів за попередньо визначеними критеріями; інтерв'ювання волонтерів; підписання угоди між волонтером та організацією; запровадження випробувального терміну для волонтерів-новачків); *організація діяльності студентських волонтерських груп* (здійснення керівництва соціально-педагогічною діяльністю студентських волонтерських груп підготовленим фахівцем; наявність чітко визначеного змісту роботи студентів-волонтерів відповідно до певного напрямку соціально-педагогічної діяльності; визначення конкретних завдань соціально-педагогічної діяльності, які волонтери мають виконувати; урахування потенціалу студентської волонтерської групи в процесі розробки соціальних проектів та програм; здійснення орієнтування волонтерів; використання потенціалу волонтерів-лідерів студентських груп для допомоги координатору волонтерів; наявність друкованих інструкцій для співробітників організації та волонтерів, що регламентують діяльність останніх; залучення студентських волонтерських груп до прийняття рішень щодо розвитку організації та розробки соціальних проектів і програм); *адміністрування соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп* (затвердження та узгодження з волонтерами графіка їхньої роботи; наявність системи обліку часу волонтерів; наявність атрибутики студентських волонтерських груп; компенсація матеріальних витрат волонтерів; забезпечення волонтерів пам'ятками); *визнання та заохочення студентів-волонтерів* (здійснення формального та неформального визнання досягнень волонтерів; використання різних форм мотивування і заохочення студентів до волонтерської діяльності).

Методичними умовами забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп є: визначення потреб волонтерів у знаннях,

уміннях та навичках щодо здійснення ними соціально-педагогічної діяльності; наявність програми підготовки студентів-волонтерів; супровід студентів-волонтерів під час соціально-педагогічної діяльності шляхом супервізії та інтервізії; здійснення моніторингу та оцінки соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

Базуючись на підходах вітчизняних науковців З. Бондаренко, О. Безпалько, Н. Заверико, І. Звереві, А. Капської, С. Савченка, які розглядають волонтерів як суб'єктів соціально-педагогічної діяльності, обґрунтовано, що її результативність зумовлена особистісними характеристиками волонтера, його знаннями та вміннями. У дослідженні вони визначені як *суб'єктивні умови* забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп: *мотиваційні* (прагнення: до вдосконалення власної діяльності; допомогти чи бути корисним іншим; отримати досвід, працюючи під керівництвом досвідчених спеціалістів; отримати нові знання та навички); *особистісні* (терпимість; ініціативність; безкорисливість; упевненість; ввічливість; відповідальність; емпатійність; самоконтроль); *когнітивно-операційні* (знання: етичних засад волонтерської діяльності; нормативно-правової бази волонтерської роботи; сучасного стану волонтерства у світі та в Україні; особливостей міжособистісної взаємодії; методів попередження конфлікту та шляхів його вирішення; інтерактивних методів просвітницько-профілактичної роботи; спеціальні знання відповідного напряму соціально-педагогічної діяльності, за яким працює волонтер; вміння здійснювати цю діяльність, а саме: прогностичні (планування діяльності, прогноз результатів); комунікативні (взаємодія, налагодження контактів, робота у команді); організаторські (вміння організувати власну діяльність та групи); аналітичні (аналіз ситуацій та проблем)).

На другому етапі констатувального експерименту шляхом опитування координаторів волонтерів (82 особи) та студентів-волонтерів (204 особи) було визначено стан забезпечення виокремлених умов у соціальних інституціях (вищих навчальних закладах, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, громадських організаціях), на базі яких функціонують студентські волонтерські групи. У результаті проведеного опитування було визначено проблеми, які існують в організаціях щодо забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп: відсутність підготовлених координаторів студентських волонтерських груп; невідповідність програм підготовки волонтерів їх потребам у спеціальних знаннях і вміннях, необхідних для здійснення соціально-педагогічної діяльності; недостатня підготовка волонтерів до здійснення окремих напрямів соціально-педагогічної діяльності.

На основі теоретичних положень та емпіричного матеріалу розроблено модель забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп (рис. 1).

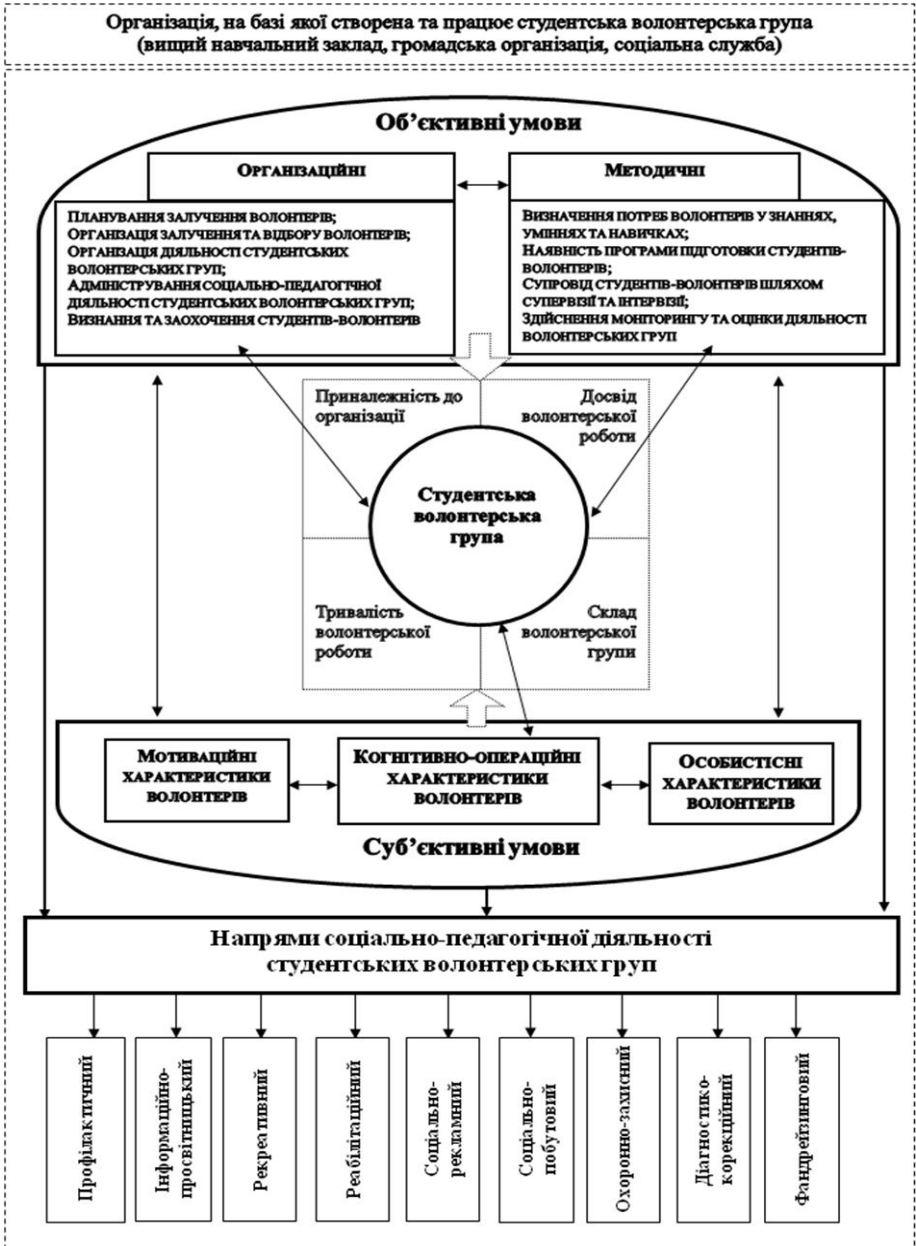

Рис. 1. Модель забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп

На першому етапі формувального експерименту на базі Всеукраїнського громадського центру „Волонтер” з числа учасників попереднього опитування було сформовано групу фахівців – представників громадських організацій, центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, вищих навчальних закладів (19 осіб із 10 організацій). Вони пройшли навчання у *Школі організаторів соціально-педагогічної діяльності волонтерів*, метою якої було підвищення компетентності спеціалістів, які організують і скеровують роботу студентів-волонтерів, ознайомлення їх із об’єктивними та суб’єктивними умовами забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп.

Програма Школи складалася з тематичних блоків: „Волонтерство: історія та сучасність”; „Технології організації волонтерської діяльності”; „Методика управління діяльністю волонтерів”, „Використання інтерактивних методів у програмах з формування здорового способу життя дітей та молоді”; „Підготовка волонтерів до здійснення соціально-педагогічної діяльності”. Підготовка координаторів волонтерів є підґрунтям забезпечення відповідних організаційних та методичних умов для діяльності студентських волонтерських груп.

Програмою формувального експерименту передбачалось подальше навчання підготовленими фахівцями членів студентських волонтерських груп. Формуючи завдання наступного етапу дослідження, ми виходили з міркування, що, окрім об’єктивних (організаційних та методичних) умов, на результативність соціально-педагогічної діяльності також впливають суб’єктивні умови – особистісні, мотиваційні та когнітивно-операційні характеристики волонтерів. Тому спільно з підготовленими спеціалістами нами було проведено опитування членів студентських волонтерських груп з метою самооцінки ними означених вище характеристик.

Аналіз результатів цього опитування дав підстави дійти висновку, що більшість волонтерів недостатньо поінформовані про сутність волонтерської діяльності, мають незначну мотивацію до волонтерства, що впливає на термін їхньої роботи в організації, та потребують додаткових знань і вмінь для здійснення соціально-педагогічної діяльності у певних напрямках.

З метою мотивування студентів до волонтерства, підготовки до здійснення ними окремих напрямів соціально-педагогічної діяльності на другому етапі формувального експерименту на базі студентських волонтерських груп вищих навчальних закладів, центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, громадських організацій впроваджувався тренінг *„Основи волонтерської роботи”* (72 год.). Він містить теми: „Милосердя, альтруїзм та благодійність – передумови волонтерства”; „Особистісний потенціал волонтера як умова успішної волонтерської роботи”; „Комунікативна компетентність волонтера”; „Робота в команді”; „Способи вирішення конфліктних ситуацій у волонтерській групі”; „Лідерство у волонтерській групі”; „Робота волонтерів в умовах вуличного

простору”; „Особливості просвітницько-профілактичної роботи волонтерів”; „Труднощі у волонтерській роботі та шляхи їх подолання”.

Навчання членів студентських волонтерських груп тривало більше шести місяців, поєднуючи супервізію, інтервізію та моніторинг їхньої соціально-педагогічної діяльності. Студентськими волонтерськими групами були реалізовані проекти та програми „Волонтерська тренінгова служба „Бар’єр”, „Подаруй дитині радість”, „Профілактика ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки серед вихованців притулків і приймальників-розподільників для дітей”, „Здорове літо нашим дітям” тощо.

Наприкінці експериментальної роботи було проведене контрольне опитування студентів-волонтерів з використанням метричних шкал у проміжку „0 – якість відсутня” до „10 – якість представлена максимально”. Середньостатистичні оцінки респондентів, а також середні значення мотиваційних, особистісних та когнітивно-операційних характеристик студентів-волонтерів подано у табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати самооцінки мотиваційних, особистісних та когнітивно-операційних характеристик студентів-волонтерів (у балах)

Характеристики		Почат. етап	Закл. етап	Динаміка
Мотиваційні	удосконалення власної діяльності	3,36	8,10	4,74
	набуття досвіду для подальшого працевлаштування	3,47	7,50	4,03
	отримання досвіду, працюючи під керівництвом досвідчених спеціалістів	5,21	6,90	1,69
	прагнення допомогти та бути корисним	6,71	6,85	0,14
	отримання нових знань та навичок	4,89	7,10	2,21
	<i>Середнє значення за блоком:</i>	<i>4,73</i>	<i>7,29</i>	<i>2,56</i>
Особистісні	терпимість	5,78	7,80	2,02
	ініціативність	7,92	9,90	1,98
	безкорисливість	9,21	9,21	0,00
	впевненість	5,65	7,79	2,14
	ввічливість	8,95	8,95	0,00
	відповідальність	6,39	7,50	1,11
	емпатійність	8,40	8,40	0,00
	самоконтроль	3,37	5,60	2,23
<i>Середнє значення за блоком:</i>	<i>6,96</i>	<i>8,14</i>	<i>1,19</i>	

Когнітивно-операційні	знання етичних засад волонтерської роботи	3,55	8,60	5,05
	знання нормативно-правової бази волонтерської роботи	3,15	7,90	4,75
	знання сучасного стану волонтерства у світі та в Україні	3,21	8,10	4,89
	знання особливостей міжособистісної взаємодії	3,40	8,20	4,80
	знання щодо попередження конфлікту та шляхів його конструктивного вирішення	2,58	7,60	5,02
	знання інтерактивних методів просвітницько-профілактичної роботи	3,05	8,35	5,30
	спеціальні знання відповідно до напрямку соціально-педагогічної діяльності, в якому працює волонтер	3,97	8,40	4,43
	організаторські вміння	4,35	8,12	3,77
	прогностичні вміння	3,07	6,90	3,83
	аналітичні вміння	3,77	7,23	3,46
	комунікативні вміння	4,14	8,02	3,88
	<i>Середнє значення за блоком:</i>		<i>3,48</i>	<i>7,95</i>

Після навчання та практичної роботи відбулися зміни у мотиваційних характеристиках. Так, змінилося прагнення волонтерів до вдосконалення власної діяльності (з 3,36 на першому етапі до 8,10 – на другому).

Значна динаміка (4,03) спостерігається за показником „набуття досвіду для подальшого працевлаштування”, що впливає на тривалість та вмотивованість волонтерської роботи. Майже незмінною залишилася характеристика „прагнення допомогти та бути корисним” (динаміка 0,14), що вказує на те, що ця мотивація для студентів-волонтерів є ключовою та постійною.

Показник за особистісними характеристиками змінився лише на 1,19. Така незначна динаміка пояснюється тим, що зміна рис характеру – довготривалий і складний процес.

Найбільшою виявилася динаміка у показниках когнітивно-операційних характеристик волонтерів (4,44). Усі показники цього блоку зросли більш як удвічі, що засвідчує результативність тренінгу „Основи волонтерської роботи”.

Перевірка результативності визначених організаційних і методичних умов здійснювалася на основі експертної оцінки членів студентських волонтерських груп. Для обчислення результатів використані порядкові шкали. Рівень задоволеності волонтерами організацією їхньої діяльності зріс на 36 % (від 50 % на початковому до 86 % на заключному етапах). Кумулятивний відсоток волонтерів, які позитивно ставляться до якості забезпечення роботи їхньої волонтерської групи становить 95 % (на першому етапі цей показник становив

79 %). Респонденти наголошували, що у 75 % випадків роботу студентської волонтерської групи координує спеціально підготовлений фахівець (порівняно з 37 % на початку). Ними періодично здійснюється оцінка потреб студентів-волонтерів у спеціальних знаннях і вміннях. Якщо на початку експерименту понад 82 % волонтерів стверджували, що така робота взагалі не проводиться, то після нього ця частка скоротилась до 18 %. Спеціалістами активніше почав здійснюватись супровід студентських волонтерських груп. Координатори роботи волонтерів почали ширше використовувати супервізію (47 % порівняно з 7 % на початку експерименту) та інтервізію (56 % порівняно з 16 % на заключному етапі), проводити моніторинг діяльності студентів-волонтерів (68 % порівняно з 4 % раніше).

Вагомими показниками результативності проведеної експериментальної роботи стало зменшення плинності волонтерів у групах на 10 %, зміна характеру волонтерських програм від короткотривалих до довготривалих на 17 %, а також ініціювання студентами-волонтерами соціальних проєктів (з 9 % на початку до 54 % наприкінці).

У результаті формувального експерименту було визначено необхідність професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів/соціальних працівників до організації діяльності волонтерських груп. З цією метою було розроблено та впроваджено *програму навчального курсу „Методика організації волонтерських груп”* для підготовки студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів „спеціаліст”, „магістр”.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нові підходи до вирішення проблеми здійснення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп шляхом забезпечення комплексу об’єктивних і суб’єктивних умов.

Результати теоретичного й експериментального дослідження повною мірою підтвердили гіпотезу, засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави для таких висновків.

1. Ретроспективний аналіз волонтерства в зарубіжній та вітчизняній соціально-педагогічній практиці засвідчив, що для України така діяльність – явище не нове. Підґрунтям для розвитку волонтерства були милосердя, благодійність, альтруїзм, гуманізм, небайдужість до проблем інших, здавна притаманні українцям.

Волонтером вважається особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер.

В Україні активний розвиток волонтерства починається з розгалуження мережі центрів соціальних служб для молоді. Найбільш чисельною групою волонтерів в Україні є учнівська та студентська молодь. Студентська молодь,

працюючи на базі громадських організацій, вищих навчальних закладів і соціальних служб бере участь у проектах та програмах соціально-педагогічної спрямованості.

2. На основі аналізу соціологічної, психологічної та педагогічної літератури визначено, що студентська волонтерська група – це невелика за чисельністю спільнота студентів, що діє на добровільних засадах, об'єднана певною благодійною діяльністю та утворена при державній або неурядовій організації.

На підставі вивчення сучасних світових підходів до типології волонтерів здійснено класифікацію студентських волонтерських груп за такими ознаками: *за приналежністю до організації* (волонтери державної організації, волонтери громадської організації, волонтери вищого навчального закладу); *за досвідом волонтерської роботи* (волонтери без досвіду, волонтери з незначним досвідом, волонтери з достатнім досвідом); *за тривалістю волонтерської роботи* (волонтери, які працюють тривалий проміжок часу (понад 6 місяців); сезонні волонтери (працюють час від часу); волонтери, які працюють короткий проміжок часу (менше 6 місяців)); *за складом волонтерської групи* (волонтери-студенти спеціальностей „Соціальна педагогіка”/„Соціальна робота”, волонтери-студенти спеціальності „Практична психологія”, волонтери-студенти медичних вищих навчальних закладів, волонтери-студенти інших вищих навчальних закладів, змішані студентські волонтерські групи із представників різних вищих навчальних закладів).

3. У дослідженні доведено, що за своєю сутністю соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її соціокультурних потреб або відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини.

Працюючи на базі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, громадських організацій і вищих навчальних закладів, студентські волонтерські групи здійснюють соціально-педагогічну діяльність у профілактичному, інформаційно-просвітницькому, рекреативному, реабілітаційному, діагностико-корекційному, соціально-рекламному, соціально-побутовому, охоронно-захисному і фандрейзинговому напрямках. Напрямок діяльності студентської волонтерської групи, як правило, визначається місією та завданнями організації, на базі якої вона функціонує.

4. У дисертації обґрунтовано комплекс умов забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп. Об'єктивні умови становлять дві підгрупи: організаційні й методичні. Організаційні умови передбачають планування, організацію залучення та відбір волонтерів; управління роботою студентських волонтерських груп; адміністрування їх соціально-педагогічної діяльності; визнання та заохочення студентів-волонтерів. Методичними умовами є: вивчення потреб волонтерів у знаннях, уміннях та

навичках, необхідних для роботи; упровадження програм їх підготовки; здійснення моніторингу й оцінки; супровід студентів-волонтерів шляхом супервізії та інтервізії.

Суб'єктивними умовами забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп є мотиваційні, особистісні та когнітивно-операційні характеристики студентів-волонтерів.

У перебігу констатувального експерименту визначено, що організаціями не забезпечуються належним чином такі умови, як: наявність координатора роботи волонтерів, забезпечення підготовки студентів-волонтерів до реалізації окремих напрямів соціально-педагогічної діяльності, вивчення потреб студентів-волонтерів у спеціальних знаннях та вміннях; організація заходів щодо супервізії та інтервізії, моніторингу та оцінки їх волонтерської роботи.

5. У результаті дослідження доведено необхідність підготовки координаторів роботи студентських волонтерських груп, яку доцільно здійснювати у Школах організаторів соціально-педагогічної діяльності волонтерів. Встановлено, що передумовою результативності соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп є спеціальна підготовка студентів до волонтерства. Однією з форм такої підготовки може бути тренінг „Основи волонтерської роботи”. Зміст підготовки волонтерів обумовлений складом студентської волонтерської групи та напрямками соціально-педагогічної діяльності, які вона забезпечує. Також важливою умовою результативності соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп є здійснення супроводу та моніторингу роботи груп спеціалістами організацій, на базі яких вони функціонують.

Проведене дослідження не вичерпує змісту означеної проблеми. Подальшого вивчення потребують: особливості підготовки волонтерів до роботи в різних напрямках соціально-педагогічної діяльності; розробка діагностичного інструментарію для визначення рівня підготовленості студентів-волонтерів до здійснення соціально-педагогічної діяльності; удосконалення нормативно-правової бази діяльності волонтерів; проектування соціально-педагогічних технологій залучення студентів до діяльності волонтерських груп.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях:

1. **Лях Т. Л.** Волонтерський рух та сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волинський академічний дім, 2002. – Вип. 2. – С. 44–53.
2. **Лях Т. Л.** Особистість соціального педагога центру роботи з молоддю у структурі соціально-виховної діяльності / Т. Л. Лях // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. / [за заг. ред. А. Й. Капської] ; Національний педагогічний

університет імені М. П. Драгоманова. – К. : Логос, 2002. – Т. XVII. – Вип. 1. – С. 89–106.

3. **Лях Т. Л.** Методика формування здорового способу життя / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волинський академічний дім, 2003. – Вип. 1. – С. 65–78.

4. **Лях Т. Л.** Волонтерство як суспільний феномен / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Волинський академічний дім, 2004. – Вип. 3-4. – С. 139–144.

5. **Лях Т. Л.** Соціально-педагогічна діяльність молодіжних волонтерських груп / Т. Л. Лях // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова / [ред. кол. : В. П. Бех, Т. В. Говорун, О. Д. Дубогай та ін.]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. 5 (Частина II). – Сер. 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління. – С. 40–45.

6. **Лях Т. Л.** Людські ресурси волонтерського руху та шляхи залучення добровільних помічників до соціальної діяльності / Т. Л. Лях // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка / [упоряд.: О. Л. Караман, Я. І. Юрків] ; Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – К. : Альма-матер, 2008. – Вип. 6. Педагогічні науки. – С. 198–209.

7. **Лях Т. Л.** Сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні / Т. Л. Лях // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 квіт. 2002 р.) : [у 2 т.] / [за ред. М. І. Шкіля та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – Т. 1. – С. 122–124.

8. **Лях Т. Л.** Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном / Т. Л. Лях // Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді : зб. ст. міжнар. наук. конф. для студ. та аспір. „Обличчя соціальної держави” в рамках проекту „Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді”, (Київ, 22–23 берез. 2006 р.) / [упор. Т. Л. Лях ; передм. Т. П. Басюк]. – К. : Християнський дитячий фонд, 2006. – С. 61–70.

9. **Лях Т. Л.** Критерії відбору студентів-волонтерів для здійснення соціально-педагогічної роботи / Т. Л. Лях // Соціальна робота і сучасність: теорія та практика : зб. ст. V міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 трав. 2008 р.) / [відп. ред. : Б. В. Новіков та ін.]. – К. : Вид-во „Політехніка”, 2008. – С. 28–36.

10. Культура життєвого самовизначення : інтегративний курс для учнів загальноосв. навч. закл. : метод. посіб. : у 3 ч. / [О. В. Безпалько, М. І. Босенко, Р. Х. Вайнола та ін.] ; наук. кер. та ред. І. Д. Звереві. – К. : Златограф, 2003. – Ч. 2. Середня школа. – С. 67–84, 98–108, 475–486, 517–527.

11. **Лях Т. Л.** Волонтерські групи як ресурс соціально-педагогічної діяльності державних і громадських організацій / Т. Л. Лях // Соціальна педагогіка: теорія і

технології : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Т. Ф. Алексєєнко, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.] ; за ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С. 130–139.

12. **Лях Т. Л.** Програма профілактики ВІЛ/СНІД та ризикованої поведінки серед неповнолітніх у притулку для неповнолітніх / Т. В. Журавель, Т. Л. Лях // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2006. – № 3 (15). – С. 109–125.

13. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [Т. Ф. Алексєєнко, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.] ; за ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 36–39, 288–292.

14. **Діяльність** центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку : [монографія] / [С. В. Толстоухова, В. В. Багай, О. В. Вакуленко та ін.]. – К. : Академпрес, 1999. – 112 с.

15. **Волонтерство**: poradnik для організатора волонтерського руху / [О. В. Безпалько, Н. В. Заверико, І. Д. Зверєва та ін. ; уклад. Т. Л. Лях]. – К. : ВГЦ „Волонтер”, 2001. – 176 с.

16. **Лях Т. Л.** З досвіду роботи Всеукраїнського громадського центру „Волонтер”: підготовка волонтерів за методикою „рівний рівному” при організації театрів вуличного дійства / Т. Л. Лях // Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проєктів : зб. ст. / під заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К. : Наук. світ, 2001. – С. 40–45.

17. **Активні** методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки : посіб. для спец. приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній / [О. В. Безпалько, Н. В. Зимівець, І. В. Захарченко та ін.] ; за заг. ред.: Р. Х. Вайноли, Т. Л. Лях. – К. : ТОВ „ДКБ „РОТЕКС”, 2007. – С. 117–129.

18. **Лях Т. Л.** Використання інтерактивних методів у програмах з формування здорового способу життя / Т. Л. Лях, Т. В. Журавель // Основи громадського здоров'я: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / [Т. П. Авельцева, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.] ; за заг. ред. О. В. Безпалько. – Ужгород : ВАТ «Патент», 2008. – С. 152–216.

19. **Лях Т. Л.** Методика організації волонтерських груп : навч. програма для студ. спец. 7.010105 „Соціальна педагогіка” / КМПУ імені Б. Д. Грінченка. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – 58 с.

Лях Т.Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі забезпечення умов соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп. У ній здійснено

ретроспективний аналіз волонтерського руху в зарубіжній та вітчизняній соціально-педагогічній практиці; запропоновано класифікацію студентських волонтерських груп, розкрито зміст і напрями їх соціально-педагогічної діяльності; обґрунтовано та експериментально перевірено модель забезпечення соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп; розроблено та впроваджено програми підготовки керівників волонтерських груп і студентів до волонтерської роботи.

Ключові слова: волонтерство, волонтер, група, студентська волонтерська група, соціально-педагогічна діяльність, модель.

Лях Т.Л. Социально-педагогическая деятельность студенческих волонтерских групп. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Луганск, 2009.

Диссертационная работа посвящена проблеме обеспечения условий социально-педагогической деятельности студенческих волонтерских групп. В ней осуществлен ретроспективный анализ волонтерского движения в зарубежной и отечественной социально-педагогической практике; предложено классификацию студенческих волонтерских групп, раскрыто содержание и направления их социально-педагогической деятельности; обосновано и экспериментально проверено модель обеспечения социально-педагогической деятельности студенческих волонтерских групп; разработаны и внедрены программы подготовки руководителей волонтерских групп и студентов к волонтерской работе.

Анализ социологической, психологической и педагогической литературы позволил определить студенческую волонтерскую группу как небольшую по численности совокупность студентов, которая действует на добровольных основах, объединена определенной благотворительной деятельностью и создана на базе государственной или негосударственной организации.

В работе представлена классификация студенческих волонтерских групп по таким признакам: принадлежность к организации; опыт волонтерской деятельности; длительность волонтерской деятельности; состав волонтерской группы.

Основными направлениями социально-педагогической деятельности студенческих волонтерских групп есть: профилактическое, информационно-просветительское, рекреативное, реабилитационное, диагностико-коррекционное, социально-рекламное, социально-бытовое, охранно-защитное, фандрейзинговое.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены условия обеспечения социально-педагогической деятельности студенческих волонтерских

групп: объективные (организационные и методические) и субъективные (личностные, мотивационные, когнитивно-операционные).

В результате исследования обоснована необходимость подготовки координаторов работы студенческих волонтерских групп, которую целесообразно осуществлять в Школах организаторов социально-педагогической деятельности волонтеров. Такая подготовка есть основой обеспечения необходимых организационных и методических условий для деятельности студенческих волонтерских групп.

Установлено, что предпосылкой результативности социально-педагогической деятельности студенческих волонтерских групп есть специальная подготовка студентов к волонтерству. Одной из таких форм подготовки может быть тренинг „Основы волонтерской работы”, который содержит темы: „Милосердие, альтруизм и благотворительность – предпосылки волонтерства”, „Личный потенциал волонтера как условие успешной волонтерской работы”, „Коммуникативная компетентность волонтера”, „Работа в команде”, „Лидерство в волонтерской группе”, „Особенности профилактической работы волонтеров”, „Трудности в волонтерской работе и пути их преодоления”.

Содержание подготовки волонтеров обусловлено составом студенческой волонтерской группы и направлениями социально-педагогической деятельности, которые она реализует. Также важной предпосылкой результативности социально-педагогической деятельности студенческих волонтерских групп есть осуществление сопровождения и мониторинга специалистами организаций, на базе которых функционируют эти группы.

Ключевые слова: волонтерство, волонтер, группа, студенческая волонтерская группа, социально-педагогическая деятельность, модель.

Tetyana L. Liakh. Socio-pedagogical activities of student volunteer groups.
– Manuscript.

Dissertation on the scientific degree of candidate of pedagogical sciences on specialty 13.00.05 – social pedagogic. – Luhansk Taras Shevchenko National University. – Luhansk, 2009.

Proposed dissertation is devoted to the problem of provision of socio-pedagogical conditions for activities of student volunteer groups. In the dissertation the retrospective analysis of volunteer movement in foreign and domestic socio-pedagogical practices is carried out, classification of student volunteer groups is presented; content and directions of their socio-pedagogical activity are analyzed and presented; the model of ensuring proper socio-pedagogical conditions of activities of student volunteer groups is experimentally tested and grounded; curricula of training for leaders of volunteer groups and students are developed and introduced into practical volunteer activities.

Key words: volunteering, volunteer, group, student volunteer group, social-pedagogical activity, model.